

PRIMERA PART

Noèlia

Quan el metge va entrar per dir-nos que el tiet Benjamí havia mort, tots vam fer alguna cosa. Tots. Tret de l'àvia. Ella es va quedar molt quieta, immòbil; mirava endavant. Després va sospirar i va dir:

—S'ha acabat.

Aquestes van ser les úniques paraules que va pronunciar.

És clar que ja ho sabíem. Un càncer terminal és un càncer terminal. I el de pulmó... El tiet Benjamí havia fumat tota la vida, des que tenia quinze anys, i tres paquets al dia passen factura. El pare, que no fumava, sempre havia dit al seu germà bessó:

—Et moriràs jove.

I el tiet Benjamí li responia, invariablement:

—D'alguna cosa ens hem de morir.

Uns dies abans el tiet Benjamí havia agafat el pare de la mà, plorant, i li havia confessat:

—Collons, Juli, que en sóc d'imbècil! Ara no em vull morir. Em queden tantes coses per fer i per veure, encara!

Massa tard.

El tiet Benjamí era el contrari que el pare. Solter, cràpula, vividor, llibertí, excèntric... La mena de persona que un nebot com jo estima i admira durant molts anys, fins que s'adona de la veritat. El pare era el treballador, l'esclau de les seves obligacions, la bona persona, l'honest. De vegades era exageradament tímid, com si el fet d'alçar la veu pogués provocar un cataclisme. El pare era tot responsabilitat, davant la irresponsabilitat del seu germà. Sotava veure'ls junts, amb uns trets físics tan iguals i una personalitat tan diferent. És clar que tampoc no era tan difícil diferenciar-los. El pare sempre anava vestit d'una manera molt clàssica, amb aquell munt de corbates que tenia. El tiet Benjamí, en canvi... Odiava els tons convencionals, els colors "oficials" com el gris i el marró. I una altra cosa: tot i ser iguals, el pare s'havia casat amb la mare i amb això n'hi havia hagut prou, mentre que el tiet Benjamí... De vegades apareixia amb alguna noia que em deixava bocabadat, com un babau.

—Els Claret tenim un no-sé-què que les enamora, Dídac —em deia, tot picant-me l'ullet—. Despertem l'instint maternal de les dones, però és clar, cal saber treure'n profit. Mira el teu pare: res de res. Jo, en canvi... —somnia, ahora que feia el fatxenda. I afegia: —I tu també, si ho potencies. L'àvia sempre ha dit que l'avi era més que guapo, era... interessant. Només cal veure els ullets que fa quan ho diu. Fes-me cas i tindràs el món a les teves mans, noi.

Ell l'hi havia tingut.

Però per molt poc temps. Gairebé gens.

—És ben boig —deia el pare, per contra, amb pena—. És una llàstima que una persona malgasti la vida d'aquesta manera. Podria haver fet el que hagués volgut, i ja ho veus.

Amb tot, a pesar de morir-se abans d'hora —feia poc que havia complert els quaranta— i malgrat tota la càrrega que es manifestava en contra seu, encara l'estimava i l'admirava. Les persones com el tiet Benjamí, un no les valora de la mateixa manera que les altres, i generalment les enveja també. Quan vam saber que el càncer se l'emportaria, vaig pensar com era d'injusta la vida, que et recorda contínuament que tot té un preu. Per a ell jo havia estat el fill que no havia tingut mai, el seu nebot, el seu únic nebot. I de sobte...

El metge ens va deixar sols una estona, en companyia del dolor.

El pare va acotar el cap. La mare va arrencar a plorar en silenci, com ho solia fer gairebé tot. La Cecília, la meva germana, la va abraçar i va repenjar el cap damunt la seva espatlla. Jo em vaig quedar quiet, molt quiet.

Mirant l'àvia.

No oblidaré mai l'expressió que tenia en aquell moment, amb els ulls fixats en el no-res, clavats en algun lloc de l'horitzó delimitat per la trista paret de la sala d'espera de l'hospital. Però, més que mirar enfora, mirava endins. I m'hauria agradat treure el cap dins aquell interior farcit de records. Tenia la cara revestida de pau, d'harmonia. El

dolor també formava part d'aquell conjunt gravat en porcellana, aquella pell solcada de plecs; però a diferència de la majoria de dolors, el d'ella era suau, obert, discret, gairebé tan dolç com... Com què? No vaig saber precisar-ho. Li acabaven de dir que el seu fill havia mort.

Hi ha cap dolor que sigui dolç?

Què senten un pare i una mare quan veuen que l'ordre lògic de la vida s'altera i sobreviuen a un fill mort?

Estimava l'àvia. L'estimo.

I un cop més vaig comprendre fins a quin punt es resistia a doblegar-se quan, al cap d'una estona, es va aixecar, em va mirar i em va dir:

—Dídac, agafa les claus, vés a casa i porta'm el que ara et diré.

M'ho va fer escriure, perquè no me n'oblidés, com si fos la llista de la plaça.

I així va començar tot. Així va ser com vaig començar a conèixer, accidentalment, alguna cosa més que el meu origen.

L'autèntica història dels Claret.

I la de l'avi Alexandre.

Era la primera vegada que obria un armari de casa l'àvia. La primera vegada que em trobava allà sol. La primera vegada que m'abocava al món tancat que formaven les seves coses i records.

Sempre m'havia fascinat aquella casa; vella, gastada. Tan vella i gastada com ja em semblava de petit, quan jugava a la saleta, o a la galeria, en aquells dies en què la mare ens duia a la Cecília i a mi a visitar l'àvia. Una vegada vaig entrar a l'habitació, a la seva habitació, i vaig obrir aquell mateix armari. Va ser un acte instintiu; jo devia tenir uns set o vuit anys. Amb prou feines hi vaig poder distingir res. Vaig sentir un crit i tot seguit la vaig veure a la porta, recriminant-me que fos tan tafaer. La mare deia que l'àvia era molt reservada i que, com totes les persones que vivien soles, estava carregada de manies.

Aquell va ser l'únic cop que recordo haver-la vista severa, empipada.

Sí, vaig pensar que sens dubte era "molt reservada".

Els darrers set mesos, el tiet Benjamí els havia passat a la casa on havia nascut, crescut i viscut de nen, adolescent i jove. Després, amb dinou anys acabats de fer, la meua edat, va marxar per veure món i gaudir de la vida. També en això l'admirava, tot i que jo a casa no em sentia pas un esclau o un presoner. Els pares no posaven barres a la meua llibertat ni a la meua independència.

Set mesos en què havia vist com el caràcter, l'energia i la força d'una persona s'apagaven fins a deixar-la convertida en un no-res, un residu, la lleu pinzellada d'un quadre envaït per la pàtina d'un temps que el consumia a tota velocitat.

Havia d'agafar un vestit, un de "seriós", fosc. Segons ella, n'hi havia un de blau que el tiet no es posava mai. Em va semblar de molt mal gust enterrar-lo amb un vestit que no es posava mai. Però qui li portava la contra! També havia d'agafar una camisa blanca, unes sabates i roba interior. Corbata no. El tiet Benjamí no duia mai corbata. El pare li donaria la seva. Això també em va semblar una bestiesa. Per què havien d'enterrar una persona amb la roba que no s'havia posat mai quan era viva? Per què havia de passar l'eternitat dins un vestit en què no s'hauria sentit còmode?

M'hauria agradat dir-los-ho, però no vaig gosar.

Me'n vaig penedir així que vaig marxar.

Què més? Sí, els papers de la companyia d'assegurances, els de la funerària i...

No va ser premeditat.

Mai no se m'hauria acudit tafanejar en un moment com aquell. Va ser un accident. Però la pòlissa per a l'enterrament no era al seu lloc, al calaix que ella m'havia dit. Va ser per això que vaig obrir la resta de calaixos i que, quan vaig arribar al darrer, al de més amunt, va passar el que va passar. El vaig estirar i vaig arrossegar una capsa de cartró que hi havia damunt. No vaig poder evitar que la capsa em caigués a sobre. Prou feina vaig tenir a protegir-me i subjectar-la bé per no prendre mal i evitar que el seu contingut s'escampés per terra; tot i així, es va obrir i en van caure algunes cartes.

Em vaig ajupir a collir-les.

Dues havien quedat de cara amunt, i al sobre hi vaig poder llegir el nom de l'àvia, si bé en comptes de la seva adreça hi havia la de la seva cosina, la Clàudia, que ja feia cinc anys que era morta. Hi havia tres cartes cap per avall, i al remitent, escrit amb la mateixa lletra, hi vaig veure una cosa que em va deixar petrificat.

No podia ser.

Era el nom de l'avi.

Alexandre Claret.

Però aquest no era el detall més insòlit. El que cridava més l'atenció era la procedència de les cartes, indicada clarament pels segells: Cuba. A més, les dates dels mata-segells eren d'una època impossible, de feia massa poc temps.

Vint anys.

L'avi no havia pogut escriure mai aquelles cartes, perquè, com tots sabíem, havia mort feia més de quaranta

anys, quan l'àvia estava embarassada del pare i del tiet Benjamí.

Tot i així...

Quan els del cementiri van preguntar si el volíem veure per última vegada, l'àvia va dir que no.

De manera que van introduir el taüt en el nínxol després de treure'n, primer, i recol·locar-hi i atapeir-hi, després, les restes del de la Clàudia. Van encaixar la làpida al seu lloc i la van fixar amb ciment. Com que quedava a l'altura dels ulls, la tènica visió de la inhumació era perfecta. Per un moment vaig deixar de mirar l'àvia per fixar-me en els operaris. Una feina curiosa, la seva. Obrien i tanca-ven tombes. Primer en feien saltar el ciment sec que uns altres havien posat a les juntures anys enrere i després feien de paletes amb un domini impressionant de l'ofici. L'entrada del nínxol quedava segellada, tot esperant el proper llogater.

Em vaig estremir en pensar que, per lògica, havia de ser ella.

L'àvia Noèlia.

I després potser seria el torn del pare.

Hauria arrencat a córrer. La mort em sembla un fet absurd. Saber que et passaràs una eternitat o el temps que sigui en un lloc establert per endavant...

Jo sempre deia que volia que m'incineressin, i la mare responia:

—Calla, home, calla! On vas a parar?

Pensava que d'això ja se'n faria càrrec la meva dona, o els meus fills, o qui fos, perquè ella ja no ho veuria.

A l'enterrament del tiet Benjamí no hi havia gaire gent, cosa que em va estranyar molt. Em pensava que, sent tan popular com era, hi hauria uns quants centenars de persones... potser fins i tot uns quants milers. O els seus amics eren com jo, porucs davant la idea de posar els peus en un cementiri, o tal vegada en tenia menys del que podia semblar. L'única dona que plorava era la Victòria, la veïna que sempre l'havia estimat sense èxit. Les altres conquestes no es van presentar. I pel que fa a la família... Quina família? El cosí Martí, el parent més pròxim de part de l'àvia, més gran que ella. Ningú més. Ell també havia enterrat la seva dona, l'Helena, feia dos anys; tres després que la seva germana, la Clàudia, però en un altre nínxol.

El cosí Martí mirava les restes del taüt de la seva germana, i també les despulles, sense moure un múscul.

—Dídac.

Estava lliurat als meus pensaments i no la vaig sentir.

—Dídac! –va xiuxiuejar més fort.

Vaig mirar cap a la Cecília. La nostra relació no passava pel millor moment. Als setze anys travessava una

d'aquelles fases... Com ho diria? D'adolescència absoluta. No sabia què li passava i semblava que tingués picors pertot arreu. Feia mesos que el seu grup favorit s'havia desfet i, després de plorar els seus ídols talment com si s'haguessin mort, ara se sentia desesperada i plena de ràbia, covava fúria contra el grup i contra el món sencer; perquè, a més, el noi que li feia perdre la xaveta tampoc no li feia cas i havia preferit la seva millor amiga. No hi ha dubte que s'estava fent gran, i em fa l'efecte que això no li feia gaire el pes. La Cecília odiava haver d'assumir responsabilitats. Sempre m'acusava de "ser gran" o de "voler-ho semblar". Jo no m'hi sentia, de gran, però de vegades sí que em notava estranyament responsable de moltes coses.

Feia molt que havia deixat enrere l'adolescència. Potser feia massa.

Li anava a preguntar què volia amb tanta insistència, però alguna cosa m'ho va impedir.

—Ssst! —va ordenar el pare.

La meva germana em va dirigir una mirada assassina per no haver reaccionat abans.

—Pobre Dídac —vaig sentir a la meva esquena—. Deu estar tan aixafat... Li tenia una adoració especial.

Sí, tenia adoració per ell, però no estava abatut per la seva mort. Ho estava per aquelles cartes que havia trobat a casa l'àvia. Inesperades, al·lucinants, increïbles.

Cartes vives d'un avi mort. O, més ben dit, cartes vives d'un avi viu, com a mínim feia quinze anys, ja que les últimes dataven d'aquella època.

Després... el silenci.

Per què?

Per què no m'havia dit ningú que, quan vaig néixer, l'avi encara era viu?

Com era que tothom creia que havia mort abans del naixement del pare i el tiet Benjamí?

No ho podia entendre, i si una cosa em caracteritza és justament que no em conformo amb la indiferència. Sóc curiós. Em faig preguntes. De petit, quan els avis anaven a buscar els meus amics a la sortida de l'escola, jo els envejava. Sempre m'havia fet ràbia no tenir avis. Tots dos eren morts. Primer el pare del pare, com ja he dit, abans que ell nasqués, i el de la mare quan jo tenia un any i la Cecília ni tan sols era un projecte. De manera que, de petit, preguntava a casa com eren els avis i demanava a l'àvia Noèlia com era l'avi Alexandre. I lamentava que la fatalitat m'hagués deixat sense, especialment sense aquest darrer, de qui ella parlava amb tanta tendresa. Pots estimar algú a qui no has vist mai? La resposta és que sí. L'avi estudiava periodisme quan va morir prematurament, i jo també volia ser periodista i escriptor. L'àvia deia que m'hi assemblava molt i que li hauria agradat molt coneixe'm.

Mort prematurament?

A què treia cap aquella mentida?

Només vaig poder llegir un parell de cartes, de mata-segells més o menys recents, és a dir de feia uns quinze anys, però en vaig tenir prou. En aquella capsa l'àvia conservava, almenys, dues-centes cartes, totes posteriors a la "mort" de l'avi, totes amb segells de Cuba, totes enviades

a casa de la seva cosina Clàudia. I hi guardava algunes fotografies i algun record de la seva breu vida matrimonial. Un univers atapeït en un petit receptacle de cartró. Una de les cartes deia:

“Tot canvia molt ràpidament, Noèlia. Recordes com era el món quan ens vam casar? Sembla que hagi passat una eternitat des d’aleshores. De vegades intento retenir la teva cara a la memòria i se m’esvaeix com si fossis una il·lusió. I em fa mal. Em fa mal no tenir-te, la sensació d’haver-te perdut. Em fa mal saber que no podré tornar mai més i que, tot i que no ens oblidarem mai, perquè això és impossible, les nostres vides hagin seguit finalment camins tan oposats. Ja fa vint-i-cinc anys que dura això i sé que mai no tornaré. Ja no ho faré, ho sé. Em sap greu que hagi perdut tant de temps esperant-me, per culpa d’un destí burleta que ens va ser hostil des del primer dia. Tu aquí, amb els nostres fills, amb néts ja, i jo..., Noèlia, ni tan sols et puc mentir. Perdona’m, amor. La vida se’ns ha engolit amb voracitat, amb la severitat de qui exigeix un tot que es converteix en una simple engruna.”

De l’altra carta, més ambigua, recordava el fragment següent:

“Perdona que hagi trigat tant a escriure’t, però cada vegada em resulta més difícil. T’ho torno a dir: m’hauries d’oblidar. És veritat que ja tens els cabells blancs? No et puc enviar cap fotografia. No vull. Tant de bo pogués esborrar el passat. Em costa imaginar que en Juli hagi tingut una nena. Em costa tant com mirar de pensar en aquest nét que no podré veure mai. Noèlia, el temps no s’atura, però

fa molt que vaig deixar d'escriure poemes. Un dia et vaig dir que, quan no pogués escriure més poemes, és que estaria mort. Mata'm perquè pugui viure, encara que no sigui mai lliure de tu."

No havia tingut temps de llegir més cartes. O potser sí, però la por i l'angoixa no em van deixar. Amb el cos del tiet encara calent a l'hospital, només tenia una cosa al cap: tornar i estar amb ells, ajudar en el que calgués. A més, hi havia moltes cartes, massa.

Les fotos, en canvi...

Imatges de tots dos, de joves, de molt joves, de quan encara tot era possible i el món era seu. Imatges de l'avi, d'abans... i de després?

N'hi havia una en què duia una mena d'uniforme de campanya, fosc, amb una gorra de tela, barba i botes. Anava armat, amb un fusell enorme o el que fos, i mirava somrient la càmera. Estava repenjat en un arbre, desafiador. Era una fotografia molt diferent de les altres, les que compartia amb l'àvia, i fins i tot d'aquelles en què sortia sol, sense la barba i amb aquell aspecte pretèrit, a l'estil de l'Espanya dels anys cinquanta. No tenia res a veure amb la resta. I no solament perquè hi semblava més gran. La presència d'una arma a les mans...

Aquella imatge...

Els mata-segells procedien de Cuba. Tots.

No podia apartar els ulls de l'àvia. Continuava aparentant. Enterrava un dels seus fills i encara no havia plorat. I no era de pedra. Jo sabia perfectament que interiorment s'esmicolava com si per dins estigués feta d'una sorra suau.

Què la mantenia dreta?

—Ja no em queden llàgrimes per vessar —havia dit un dia, poc després de saber que el tiet Benjamí estava sentenciat.

Me li vaig acostar mentre els obrers acabaven de segellar el nínxol de la família, i li vaig agafar la mà.

Malgrat la proximitat de l'estiu, la tenia molt freda.